

Date: 1964

Orientation: IIA

«бессознательного». — «Вопросы фило-
ий опыт объективного изучения выс-
животных. — Поли. собр. соч., т. III,

и сознание. О месте психического во
тьного мира. М., Изд-во АН СССР,

разрабатывать психологию. — Избр.

ой философии. М., 1963.

в психоанализ. М.—Л., 1923.

денной жизни. М., 1923.

реда и внутренний мир. М., Изд-во

ознания в философии и естествозна-

ЗМІСТ

Передмова	3
О. А. Шишловський, Явище і закон — основні категорії природо- знавства і філософії	5
В. С. Лутай, Рух пізнання явищ природи від вивчення їх властиво- стей до вивчення структури їх матеріального субстрату	17
С. С. Жаріков, До питання про ґносеологічні принципи планування розвитку природознавства	29
О. В. Шугайлін, Відносність відображень і їх число залежно від кількості об'єктів і тіл, що відображають	38
К. П. Шаповалова, Про способи природничо-наукового обґрунту- вання принципу матеріальної єдності світу	52
Ю. М. Змеев, До питання про круговорот матерії і необоротність фі- зичних процесів	60
В. А. Любичанковський, Деякі філософські питання прогресую- чого обмеження сфер дії спеціальних законів збереження	67
М. І. Кованцов, Практика як критерій істини в математиці	75
Б. В. Пясковський, Ф. Енгельс і деякі філософські питання су- часної математики	89
І. Г. Вдовиченко, Ленінська теорія відображення — філософська основа теорії інформації та кібернетики	97
О. І. Кедровський, Принципи збереження в кібернетиці	110
С. К. Всехсвятський, Філософські проблеми сучасної космогонії сонячної системи	115
Я. М. Савенко, Про антагонізм у природі	129
В. І. Колодяжний, Матеріалістична діалектика і еволюційний ме- тод в біології	142
А. М. Бойко, До питання про детермінованість несвідомого	155

Философские проблемы современного естествознания

Межведомственный научный сборник. Выпуск 1.

(На украинском языке)

Редактор Скляр Е. Ф.

Художний редактор Єгоров В. А.

Технічний редактор Хохановська Т. І. Коректори Науменко Л. Ф., Скирта М. Л.

Здано до набору 3/XII 1964 р. БФ 05076. Зам. № 3306. Тираж 4700. Формат
паперу 60×90¹/₁₆. Фізич. друк. арк. 10,25. Умов. друк. арк. 10,25. Обл.-видавн.
арк. 10,0. Паперових арк. 5,125. Підписано до друку 22/XII 1964 р.
Ціна 60 коп.

Видавництво Київського університету, Київ, Б. Шевченка, 14.

Київська книжкова друкарня № 5 Державного комітету Ради Міністрів
УРСР по пресі, Київ, Репіна, 4.

ЗМІСТ

	Стор.
О. В. Шугайлін. Діалектична логіка і математика	3
Є. С. Жаріков. Про використання уявних відношень у сучасному природознавстві	21
В. С. Лутай. Деякі філософські питання співвідношення функціональних та субстратних методів у сучасному природознавстві	29
В. В. Косолапов. Опис як форма систематизації природничо-наукового знання	37
Д. А. Микитенко. Вклад природознавства в подолання антропоморфізму	47
М. А. Булатов, І. С. Свистун. Відповідність між формами руху і формами матерії	55
В. О. Босенко. Чому природознавство, що пізнає форми руху, не може розвиватися далі без філософії	62
Я. І. Гроза. Деякі питання принципу матеріальної єдності світу та поняття енергії	73
Б. В. Пясковський. Про основні напрямки боротьби матеріалізму з ідеалізмом у сучасній математиці	81
О. О. Лисицина. Про деякі принципи дослідження проблеми невичерпності матерії	89
М. О. Улановська, К. І. Капкова, Н. В. Расторгуєва. Формування діалектико-матеріалістичного світогляду в студентів у процесі викладання хімії у вищій школі	99
Ю. Г. Пономаренко. Співвідношення хімічних і фізичних методів при дослідженні в хімії	112
С. М. Жданов. Хімічні ідеї М. О. Морозова в світлі сучасної теорії будови атома	120
В. П. Шовкопляс. Співвідношення системи знаків інформації та ідеального образу	132
Н. П. Депенчук. Про роль матеріальних моделей в біології	141
Н. Т. Костюк. Про геохімічний аспект пізнання живого	149
А. М. Бойко. Поняття «несвідоме» і «машинне» мислення	165
М. М. Сидоренко. До питання про співвідношення усвідомленого і неусвідомленого в цілісній діяльності організму	173

ЗМІСТ

казу Міністерства вищої і серед-
від 12 лютого 1964 р. почав ви-
і збірник «Філософські проблеми

підготовлені до друку статті за-
довані кафедрою (з відповідною
кою мовою, бажано з рецензіями
і повинен становити 0,5 друк. арк.
аних на машинці через 2 інтерва-
т російською мовою — на півсто-
ї літератури).

ити на початку твори класиків
праці інших авторів — у алфавіт-
в квадратних дужках дати поси-
ши першою цифрою номер відпо-
ітератури, а другою — сторінку

у: Київ-17, вул. Володимирська,
історичного матеріалізму природ-
рою проф. О. В. Шугайліну.

ся на госпрозрахункових нача-
росить Вас організувати поперед-
артість його орієнтовно 60 коп.,
ходитьме два номери збірника).

А. З. Гуцол, О. Н. Радченко. Проблема наукових допущень у при- родознавстві	3
І. В. Бичко. До питання про гносеологічну форму природничо-науково- го знання	12
В. С. Лутай. Про співвідношення онтології й гносеології та його зна- чення для природознавства	20
О. І. Кедровський. Природознавство як предмет наукового дослід- ження	30
А. М. Петрусенко. До питання про зміст поняття матерії	35
Г. П. Лішкант. Теорія, формалізм, метод	41
О. В. Шугайлін. Про вираження положень діалектичної логіки в мат- ричній формі	43
І. С. Свистун. Про методологічне значення поняття «форма руху матерії»	60
Г. І. Горак. Про деякі суміжні проблеми біології та соціології	67
М. М. Роженко. Критика В. І. Леніним махістської інтерпретації опи- сового методу в фізичній теорії	74
А. І. Костарьов. Про посередні виміри і парадокс А. Ейнштейна в квантовій механіці	80
М. Б. Вільницький. До філософської оцінки поняття «система від- ліку» в теорії відносності	89
Г. Ю. Кікець. Ленінське вчення про невичерпність матерії та його ме- тодологічне значення для сучасної фізики	96
О. О. Лисицина. Про природничо-наукове визначення взаємозв'язку міри просторово-часових відношень макроскопічного рівня з мірами інших матеріальних рівней	103
В. Т. Павлов. Ідеалістичне розуміння Б. Расселом логічної функції ка- теорій простору, часу і причини при пізнанні фізичних явищ	110
Є. С. Жариков, В. О. Лисичкін. Про теоретичні передумови визна- чення можливостей розв'язання творчих наукових завдань кіберне- тичними машинами	117
О. Г. Судьїна. Взаємодія форм руху матерії в біологічній системі та шляхи її вивчення	130
М. О. Логвин. До проблеми співвідношення методів дослідження ви- щої нервової діяльності	139

ЗМІСТ

Б. Б. Доценко. Про проблеми пізнання та математизацію природничих наук	6
Є. С. Жаріков. Про комплексний підхід як умову вирішення проблем сучасного природознавства	12
В. І. Войтко. Найважливіші віхи технічного прогресу	21
В. С. Ольховський. Про застосування теорії інформації до гносеологічних проблем фізики	33
О. В. Шугайлін. Про тотожність діалектики, логіки та теорії пізнання у фізиці	41
М. О. Парнюк. Динамічні та статистичні закони	55
Є. Є. Ледніков. Про філософське значення «принципу спостережуваності» у науці	68
В. Х. Арутюнов. Еволюція категорій можливості і дійсності у зв'язку з розвитком механіки (від класичної до квантової)	78
Б. В. Пясковський. Математизація фізики і сучасний «фізичний» ідеалізм	88
О. І. Кедровський. Логічна структура математичного дослідження	96
Т. І. Орлова. До питання про функції суб'єктивного компонента в науковому мисленні	102
Л. Н. Курчиков. Про цінність інформації	112
В. О. Лисичкін. Системи, що самоорганізуються, та принцип відображення	122
Т. О. Безкоровайна. Неспроможність теологічних уявлень про Всесвіт у світлі даних астрономії	130
Н. Т. Костюк. До питання про неовіталізм і механіцизм	138
П. П. Бобровський. Проблема «зведення» у філософії та біології	153
К. П. Шаповалова. Поняття субстанціональної єдності світу з точки зору діалектичного матеріалізму	161

Философские проблемы современного естествознания Межведомственный научный сборник. Выпуск 5. (На украинском языке)

Редактор Загоруйко В. Є. Художній редактор Єгоров В. А.
Молодший редактор Радченко А. М. Технічний редактор Окопна О. Д.
Коректор Скирта М. Л.

Здано до набору 27/IV 1966 р. БФ 04308. Зам. № 150. Тираж 2000. Формат паперу 60×90/16. Фіз. друк. аркушів 11. Умовн. друк. аркушів 11. Обл.-видавн. аркушів 11,8. Паперових аркушів 5,5. Підписано до друку 26/VII 1966 р.
Папір друкарський № 3. Ціна 71 коп.
Видавництво Київського університету, Київ, вул. Героїв революції, 4.
Суспільно-політична література, 1966 — поз. 613.

Київська книжкова друкарня № 5 Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР, Київ, Репіна, 4.

З М І С Т

О. В. Шугайлін. Діалектична логіка як взаємозв'язок законів формальної логіки, виражених у символічній формі	3
В. С. Лутай. Про становлення відносної самостійності мислення та її значення у розвитку природознавства	17
М. І. Проскура. Абсолютне та відносне в законах природознавства	29
І. М. Серий. До питання про тенденції та особливості розвитку сучасного природознавства	36
Є. С. Жаріков, Н. М. Гірич. Специфіка детермінації розвитку сучасного природознавства	44
М. І. Брикун. Гравітація — вид матерії чи форма її існування	54
Т. К. Мартиненко. Сучасна генетика і деякі питання методології	63
Я. М. Савелко. Про суперечності старіння та омолодження живої системи	77
Н. Т. Костюк. До питання про сутність життя з деяких позицій біофізичного аспекту його висвітлення	85
Н. В. Ківенко. Про функцію і відображення	98
В. П. Шовкопляс. Про місце кібернетики в системі наук	106
В. А. Любичанковський. Деякі питання подільності матерії	118
А. І. Клевцов. Можливість і технічна реалізація (на прикладі архітектурно-будівельної науки)	125
О. В. Король. Особливості перетворення природознавства в безпосередню продуктивну силу суспільства	135
Г. Г. Вдовиченко. Взаємозв'язок та взаємозалежність структури і відображення	145

Философские проблемы современного естествознания, вып. 6.

(На украинском языке)

Редактор Яновська В. Ф. Художній редактор Єгоров В. А.

Технічний редактор Хохановська Т. І.

Коректори: Тернова О. Д., Мирончак С. Д.

Здано до набору 4.4 1966 р. БФ 26088. Зам. № 158. Тираж 2000. Формат паперу 60×90¹/₁₆. Фіз. друк. аркушів 10,0. Умовн. друк. аркушів 10,0. Олб. видави. аркушів 9,9. Паперових аркушів 5,0. Підписано до друку 24.VIII 1966 р. Папір друкарський № 3. Ціна 62 коп.

Видавництво Київського університету, Київ, Героїв революції, 4.

Т. П. Суспільно-політична літ-ра — поз. 614.

Київська книжкова друкарня № 5. Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР
Київ, Репіна, 4.

Исторический метод в биологии.— Сочинения.
 осам о сущности, происхождении и моделиро-
 сти жизни. М., 1964.
 acids. Scient. Americ, 197, 188, 1957.
 smatische Vererbung. Wittenberg Lutherstadt
 гический код «Структура и функции клетки».

ЗМІСТ

Велика Жовтнева соціалістична революція та наука	3
А. І. Уй о м о в. До питання про взаємовідношення предмета філосо- фії та спеціальних наук	13
В. С. Л у т а й. Про значення природознавчих наук у вирішенні проб- леми систематизації категорій філософії	23
Я. І. Г р о з а. До питання про місце діалектики природи в системі марксистсько-ленінської філософії	32
В. О. Л и с н и ч к і н. До питання про передбачення в природничо- науковому дослідженні	42
А. З. Г у ц о л. Методологічне значення та філософські питання де- яких принципів мінімуму в природничих науках	49
П. Х. С а м о р о д н и ц ь к и й. Про визначення предмета геометрії (філософський аспект)	57
В. С. К о р о л ю к, А. В. С к о р о х о д. Гіпосеологічний зміст теоре- тико-імовірнісних понять	64
В. В. К о т е к. Проблеми безконечності в математиці	71
О. В. Ш у г а й л і н. Теорія множин і проблема відображення	90
М. А. Я к о в к і н. Математичне обґрунтування матриці відображення	107
О. І. К е д р о в с ь к и й. Зображення історичного розвитку матема- тики у математичній формі	110
Л. П. К у р и л о. Методологічне значення принципу причинності у фізиці	119
Т. М. К у к. Про енергетизм на сучасному етапі	127
В. Д. Б у д к о в. Філософську науку — на передній край сучасної генетики	134
Г. А. М а ш т а л е р. Особливості етапів розвитку організмів	144

ЗМІСТ

О. З. Жмудський. Філософія і природознавство	3
В. О. Лисичкін. До питання про парадокс «передбачення відкриття»	20
В. С. Лутай. Про співвідношення нижчих і вищих форм руху матерії з точки зору функціональних та субстратних методів пізнання	23
І. М. Шорохов. До питання цілісності фізичних об'єктів	33
О. В. Шугайлін. К. Маркс про математичну похідну як вираження розвитку	41
В. А. Гапов. Пізнавальна роль математичних методів та їх соціальна цінність	57
Б. Х. Драганов. Деякі філософські питання теорії подібності	66
О. І. Кедровський. Евристична роль діалектико-матеріалістичного розуміння природи математичного знання	75
Ю. М. Попов. Про нетрадиційну (кібернетичну) сторону основного питання філософії	84
М. О. Булатов. Гегель і Ейнштейн	87
О. І. Рябченко. Аналіз деяких процесів онтогенетичного розвитку за допомогою закону заперечення заперечення	96
І. С. Свистун. До питання про єдність теорії і методу в біології	106
Н. М. Гончаренко. Методологічні основи трансформізму і його значення у формуванні ідей розвитку в біології	112
Д. І. Дубровський. Деякі філософські аспекти психофізіологічної проблеми	123
О. М. Ткаченко. До питання про психологічні теорії свідомості	132
М. В. Вовчик-Блакитна. Проблеми психофізіології кольору	140
А. М. Рякін. Мозок людини як відображувальний прилад особливого виду — орган мислення	152
М. М. Сидоренко. Природничо-наукове обґрунтування неусвідомленого відображення дійсності	160

З М І С Т

Г. Т. І в а н о в. Деякі питання зв'язку природничих наук і філософії	3
В. Д. Бі л о г у б. Вплив соціальних факторів на процес наукового пізнання в природознавстві	14
Г. Г. В д о в и ч е н к о. Дослідження філософських питань кібернетики в Українській РСР	25
О. В. Ш у г а й л і н. Філософські проблеми квантової механіки на Україні в період побудови соціалізму	41
В. А. Л ю б и ч а н к і в с ь к и й. Про доказ закону збереження і перетворення матерії	56
Г. П. М а л ь к і в с ь к и й, В. І. Т и ч и н а, М. В. Ш а д е є в а, А. Д. Я б л о ч к о в. До питання про філософське тлумачення «кількість матерії»	64
Т. М. К у ж. Чи має «маса руху» реальний фізичний і філософський зміст?	73
П. П. Б о б р о в с ь к и й. Гістоологічні питання виду в біосистематиці	80
В. Т. П а в л о в. Методологічна і логічна функція категорії причинності в кібернетиці	87
В. М. С в і н ц і ц ь к и й. Абстракція потенціальної здійсненості і поняття машини Тюрінга	97
Я. М. С а в е н к о. Про форми відображення в розвитку природи	104
А. І. К л е в ц о в. Гуманістична природа архітектурно-художнього образу в радянському містобудуванні	120
І. П. Бі л о к і н ь, М. Г. Х о л о д н и й-у ч е н и й філософ	135

научной картине мира, М., 1966.
 кизни, К., 1967.
 работы по генетике, М.- Л., 1937.
 . VI, 1939.
 ые произведения, т. I, М., 1949.
 ые сочинения по генетике и селекции.
 айдатович, Вирусология, М., 1966
 ы общей методологии наук и диалекти
 ьтх млекопитающих, М., 1966.
 ые управляющие системы, Новосибирск,

ЗМІСТ

Н. М. Гончаренко, О. В. Шугайлін. Про розробку філософських проблем природознавства в Київському університеті в період побудови соціалізму	3
Б. В. Пясковський. З історії боротьби матеріалізму з ідеалізмом у математиці на Україні за 50 років Радянської влади	18
Є. С. Жаріков, Г. А. Гведашвілі. Про один підхід до евристики	38
Л. В. Димерська. Про співвідношення формального і змістовного в математиці та про деякі аспекти математизації наук	44
О. В. Скомаровська. Метод системно-структурного дослідження — актуальна потреба сучасного природознавства	53
О. О. Лисицина, В. С. Семерик, О. В. Шугайлін. Боротьба за матеріалістичне тлумачення квантової механіки на Україні за останні 20 років	61
І. М. Шорохов. Проблема становлення цілісності систем у фізиці	76
П. І. Гупало, О. І. Яценко. Філософія діалектичного матеріалізму та розвиток вчення про онтогенез рослин за 50 років	85
М. О. Логвин. Діалектичний матеріалізм — філософська основа розвитку радянської фізіології на Україні	94
В. І. Колодязний. Деякі аспекти в теорії видоутворення (Допитання про рівні видоутворювального процесу)	109
С. І. Вольфович. Хімія, її взаємозв'язок з технологією та іншими науками (філософський аспект)	118
В. Д. Будков. Еволюція понять «ген» і «мутація»	131

упінь у розвитку науки додає нові зер-
тної істини, але межі істини кожного
дносі, будучи то розсовувані, то зву-
знання» [4, 117].

юї діалектики К. Маркса озброює су-
ознавців неперевершеною зброєю у бо-
изму, так і релятивізму, скептицизму.
зм неспроможний дати науково прий-
гаким критерієм у нього виступає окре-
ект. Для марксиста ж таким критерієм
ній реальності, моделлю, копією якої є

Маркса став надбанням світового зна-
значати магістральні шляхи прискорен-
ва в цілому, так і науки зокрема. Про-
навства можливий лише на шляху, вка-

ожание

метод материалистической диалектики, глубоко
К. Марксом в «Капитале» для анализа явлений
общефилософским методом всего естествозна-
мысле разработанное К. Марксом движение по-
кретному. Аналогом этого движения у К. Марк-
инии, которое часто имеет дело с объектами, не
тому чувственному восприятию, выступает дви-
тез к этим объектам, к всестороннему и глубо-
е предпринята также попытка сравнить метод
енного релятивизма, который в иных случаях
метода современного естествознания. Показана
з вопросе соотношения относительной и объек-
олько пониманий абсолютной истины, которые,
ились сейчас в марксистской философской лите-
рогресс современного естествознания возможен
и всестороннего использования диалектичес-
ния мира.

1.— К. Маркс і Ф. Енгельс, Твори, т. 23,
гика природи.— К. Маркс і Ф. Енгельс,

Фейербах і кінець класичної німецької філосо-
льс, Твори, т. 21.

ізм і емпіріокритицизм,—Твори, вид. 4-е, т. 14.
жі зошити, Твори, т. 38.

які питання використання математичного мето-
итання політичної економії», вип. 17, 1965.

Методологическое значение для естествознания
илософские вопросы медицины и биологии»,

ЗМІСТ

Карл Маркс і природознавство	3
І. Т. Швець. Науково-технічний прогрес в СРСР — здійснення ідей марксизму-ленінізму	22
Ю. М. Боголюбов. Теоретичне машинобудування у творчості К. Маркса	38
Б. В. Пясковський, Б. І. Конвай. К. Маркс і математика	47
О. В. Шугайлін, В. С. Семерик, В. Ф. Шевцов. «Діалектика природи» Ф. Енгельса як прообраз написання «Діалектики природи XX століття»	62
С. Г. Лавров. Карл Маркс і Карл Шорлеммер	77
А. М. Петрусенко, О. О. Лисицина, К. Шорлеммер — поширювач діалектико-матеріалістичного методу К. Маркса на органічну хімію	89
О. І. Кедровський. Самюел Мур — друг і соратник К. Маркса і Ф. Енгельса	100
М. О. Логвин, В. А. Федінченко. Едвін Рей Ланкестер — друг К. Маркса	105
О. В. Шугайлін. Карл Маркс і Альберт Ейнштейн	108
І. Д. Файнерман. До питання про марксистське розуміння ролі експерименту в науковому пізнанні	127
О. З. Жмудський. Марксизм про перетворення науки в безпосередню продуктивну силу	137
П. Я. Номеровський. К. Маркс і деякі питання впливу техніки на духовний розвиток суспільства	147
С. М. Жданов. К. Маркс і російський природодослідник М. О. Морозов	153
Г. Т. Іванов. До питання про значення методу «Капіталу» К. Маркса для сучасного природознавства	162

и, Політвидав України, К., 1965.
и, т. 20.

Солмогоров, Множеств теория,
— «Вопросы философии», 1963, № 6.
7.

entation: 11A

ЗМІСТ

За дальший творчий розвиток філософських проблем природознавства	3
М. М. Роженко, Математика і математична логіка в «Капіталі»	
К. Маркса	18
О. В. Шугайлін, Проблема об'єктивної реальності та інваріантності у спеціальній теорії відносності	23
О. В. Скомаровська, Поняття «ентропія» і «негентропія» у фізиці і загальній теорії систем	37
З. С. Друтман, Енергія, робота, теплота і їх співвідношення	45
П. П. Чолпан, Висвітлення філософських питань при викладанні фізики в вузі	55
Н. М. Гірич, Деякі особливості детермінації практикою сучасного природознавства	69
П. Х. Самородницький, Про філософське осмислення зростання евристичної ролі математики на сучасному етапі наукового пізнання	77
Л. Л. Ткачук, До питання про хімічну форму руху матерії	87
Г. А. Машталер, Проблема походження життя в працях учених України	96
Н. М. Гончаренко, Із історії розвитку генетичних уявлень	111
С. М. Стрілець, До питання про співвідношення біологічного та соціального у формуванні механізмів чуттєвого відображення	123
В. І. Онопрієнко, Актуалістичний метод і проблема геологічної циклічності	132
І. Є. Гвоздик, Відображення одиничного і загального в сприйнятті	139
С. Ю. Зак, Про суть вічності	149

Master Neg.

2006-87601

Particle Theory,—Phylosophy of Scien

В. В. Гончаренко, Категорія «піде» та її роль у процесі пізнання	3
М. І. Проскура, Про категорію «об'єктивне» в марксистській філософії та природознавстві	10
С. Д. Саркисян, Абсолютний характер руху і його методологічне значення	19
П. П. Чолпан, До філософських поглядів М. М. Пирогова	30
В. І. Передерій, Про співвідношення динамічних і статистичних закономірностей у світлі діалектичного детермінізму	37
Л. Л. Ткачук, Методологічна роль експериментальних методів аналізу і синтезу в хімічному дослідженні	46
Г. Дроздова, Методологічне значення категорії міри для біологічного дослідження	55
Н. М. Гончаренко, До питання про вивчення історії діалектики (за матеріалах біології)	64
О. М. Ткаченко, Види мислення та структура свідомості	73
М. К. Сафін, Адекватна мілітність і пристосування	84
П. Х. Самородницький, Спроба філософського аналізу проблеми визначення предмета математики	99
Г. Г. Шевченко, Застосування моделювання, алгоритмів і матриць до процесів мислення і мови	109
П. В. Димерська, Про співвідношення категорій якості і кількості в пізнанні явищ природи	119
О. В. Шугайлін, В. І. Ленін про загальні властивості відображення і квантова механіка	126
А. І. Касюков, Абстрактне і чуттєве в сучасному науковому пізнанні	139